

Lummen

Heuvels, holle wegen en wenende bomen

12 februari 2011

Het was ver. In meer dan één opzicht. „Vergezocht“ zullen sommigen misschien wel zeggen. Tot nu toe echter was het er nog nooit van gekomen om eens in het oosten des lands te gaan wandelen. Dus daar wilde ik wat aan doen. Wandelen in Liimbeueurg, jawel. Hè ja zeg, het is niet nodig om wat neerbuigend te gaan doen over het zangerige accent daar. Limburg dus. Om de waarheid te zeggen: het ligt me wel dat taaltje. Misschien was het daarom dat me onderweg naar de parochiezaal in Linkhout opeens de tekst én de melodie te binnen schoten van een paar liedjes in een Limburgs dialect. En een naam: Jo Erens. Het moet ongeveer 60 jaar geleden zijn dat ik de liedjes van deze Limburgse troubadour voor het eerst op onze eerste radio gehoord heb. Een indrukwekkend geval van SBR. Dat radiotoestel bedoel ik. Het meubel gaf geluid (waarvoor ik aanvankelijk schrik had), licht en warmte. En er zat een oog in! Een magisch oog dat me mateloos fascineerde doordat het dichtging wanneer er juist op „de post“ was afgestemd. Een grote, verlichte schaal had het ding ook. Die stond vol met rare namen die ik eerst later moeizaam leerde spellen. Niet dat het me toegestaan was om aan de knoppen te draaien. Het grenzeloze vertrouwen dat mijn ouders in mijn goede bedoelingen stelden, maakte mij apriori ongeschikt om het toestel zelfs maar aan te raken. Volgens hen zou ik het delicate evenwicht van het toestel toch maar verstoord hebben zodat het onherroepelijk kapot zou gaan. Uit die gepolitoerde kast klonk dus bij tijd en wijle de mooie bariton van Jo Erens. In een taal die al zong zonder dat er muziek bij gemaakt werd. Dat was in een tijd toen er nog niet zoiets bestond als muziek die speciaal op de jeugd was gericht. In tegendeel, het was allemaal om te oubolliger maar het was het enige wat er was. Will Ferdi zong nog van „Ziedegij mij geire?“ (Zie je me graag? Dus: Hou je van mij?). Lang voordat hij uit een andere kast dan onze radio kwam. Sterker nog: hij wist waarschijnlijk niet eens dat hij in de kast zát. Nu ja, toch dapper van die man dat hij, in een tijd dat zoiets nog helemaal niet vanzelfsprekend was, voor zijn seksuele geaardheid durfde uit te komen. Jo Erens zong echter over andere dingen. Tot mijn eigen verwondering kon ik me de woorden, althans een deel ervan, en de melodie herinneren! Dat terwijl ik dacht absoluut niet over een muzikaal geheugen van enige betekenis te beschikken. „Limburg mie landj“ en vooral „Limburg allein“.

„Limburg, Limburg allein

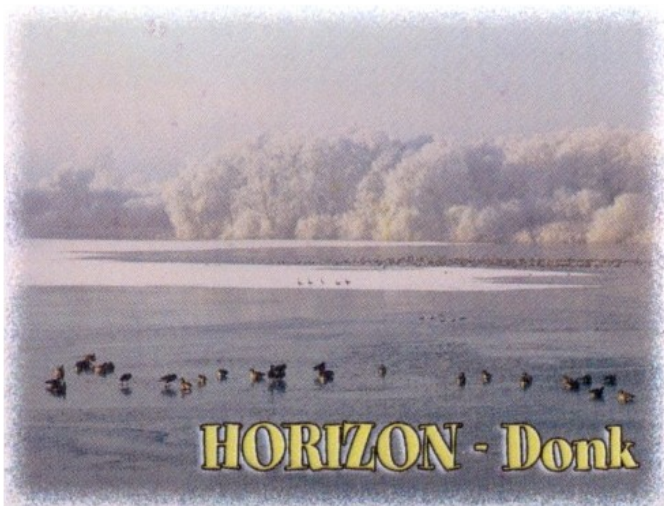
Doa geit niks boave

Zo is t'r mer ein.“

Alsof het gisteren was! Ik bespaar jullie genadiglijk het valse gezang dat ik met enkel mezelf als publiek onderweg luidop aan die herinnering heb verspild. De veel te vroeg overleden Erens zou het me trouwens bijzonder kwalijk hebben genomen. Op dus naar het bronsgroen eikenhout.

Lummeneus

Nog geen jaar geleden had je me waarschijnlijk niet zo gek gekregen om de ruim 100 kilometer naar Lummen te rijden om daar te gaan wandelen. Vooral omdat tussen hier en daar de infame Antwerpse Ring zit. Maar een mens verlegt zijn grenzen. Blijkbaar dus ook de grenzen van de rit naar één of andere bestemming. Want „grenzen“ daar ging het me inderdaad om. Toen ik de aankondiging in Marching van de Trofee Harten Vijf - Wintertocht van de W.S.V. Horizon Donk las, leerde een snelle zoektocht op het oneindige web

De sticker van de wandelclub Horizon Donk die, mits betaling van 25 cent werd aangeboden.

mij dat deze tocht plaats vond in een grensstreek. Nu heb ik geleerd dat grenzen, het weze lands- dan wel landschapsgrenzen, meestal interessant zijn. Zo werd er gezegd dat de langste wandelafstanden voor deze tocht gingen tot de heuvels waar de Kempen overgaan naar het Haspengouw. En inderdaad, ook dit keer maakte de intrinsieke belofte van een interessante belevenis die in een dergelijke grensstreek ligt te wachten, zichzelf waar.

Lummen is een gemeente in de provincie Limburg. Belgisch Limburg, wel te verstaan. Ik ken Lummen vooral uit de wegenberichten wanneer er andermaal wat

aan de hand is op het knooppunt tussen de autosnelwegen Antwerpen-Hasselt-Luik (E 313) en Leuven-Genk-Aken (E 314). Er wordt voor het ogenblik aan het klaverblad in Lummen gewerkt. Hetgeen in het donker een nogal verward verkeersbeeld opleverde. Openbare Werken heeft het in de betreffende context erover dat „dit zogenaamde klaverblad momenteel verbouwd [wordt] tot een moderne en conflictvrije verkeersturbine“. „Verkeersturbine“ je leest het goed. Indien hun bewegwijzering slechts half zo „turbo“ was als deze bazuinstoot, het zou heel wat comfortabeler en zinvoller zijn om ze te volgen.

Zoals ik al zei ligt Lummen waar diverse streken elkaar raken. Geografisch heeft Lummen kenmerken van het Hageland, Haspengouw en voornamelijk van de Kempen. De gemeente ontstond uit een fusie van de Lummen zelf, Meldert en Linkhout.

Een flinker in Linkert

Het was dus in Linkhout („Linkert“ zeggen ze daar) dat ik vooreerst moest aanleggen. In de schaduw van de Sint-Trudokerk waar zich, nogal logisch, het parochiehuis bevond. De wandeling werd verzorgd door een vereniging die niet bij Aktivia is aangesloten. Het is mijn ervaring dat dat soort verenigingen een inschrijfformuliertje gebruikt waarop nauwelijks ruimte is voor de controlestempeltjes onderweg. Dus toen ik een inleidende blik wierp op de wandelweg voor de langste afstand (50 kilometer die 48,8 kilometer zouden zijn en die er uiteindelijk bijna 49,5 bleken), toen vroeg ik me wel af waar men die waarmerken ging laten voor alle zes voorziene rust- en controleposten. Ik was duidelijk niet de enige die zich dat had afgevraagd want bij het inschrijven werd er geïnformeerd of mijn keuze de

R 1	ZELEM	AFGELEGD 7,4	RUST NA 5,9	BLIJFT 41,4	7 u tot 17 u	stempel 12 FEB.
R2	SCHAFFEN	AFGELEGD 13,3	RUST NA 9,3	BLIJFT 35,5	7u30 tot 12 U	stempel 12 Mrt 2011
R3	SCHAFFEN	AFGELEGD 22,6	RUST NA 7,7	BLIJFT 26,2	7u30 tot 12 U	stempel 12 FEB 2011
R4	ZELK	AFGELEGD 30,3	RUST NA 7,1	BLIJFT 18,5	8u30 tot 15 u	stempel 12 JAN 2011
R5	ZELK	AFGELEGD 37,4	RUST NA 4,6	BLIJFT 11,4	8U30 tot 15 u	stempel 12 FEB 2011
R6	ZELEM	AFGELEGD 42	RUST NA 6,8	BLIJFT 6,8	7 u tot 17 u	stempel 04 JAN. 2002
	AANKOMST	AFGELEGD 48,8		BLIJFT 0	6 u tot 17 u30	

144

Het roadbook, annex controlekaart van deze tocht.

„vijftig“ was. Waarna een bijkomend document werd verstrekt met niet enkel een gedetailleerd overzicht van hoeveel kilometer de zelf-op-de-hals-gehaalde marteling nog ging duren, maar dat ook nog ruimte liet voor een stempeltje. In rustposten die twee keer moesten

De grote teen wijst de weg...

aangedaan worden werd bovendien netjes op een lijst aangekruist of men zich daar wel degelijk twee keer had gemeld. Dus daarvoor diende dat rode nummer op het briefje!

De bewegwijzering van de tocht was goed en er werden originele pijltjes voor gebruikt. Met de afdruk van een blote rechtervoet erop. Waarbij de grote teen ook nog eens de richting wees die men geacht werd te volgen. Het was onmogelijk deze pijltjes te verwisselen met die van andere trajecten of organisaties. Hetgeen niet altijd zo is want niet zelden komen de wegwijzertjes van onderscheiden organisatoren blijkbaar uit dezelfde fabriek en is er qua vorm geen verschil met -tig

andere. De keuze van de kleuren was in dit geval bovendien zo dat de pijltjes tamelijk goed zichtbaar bleven in het soms schaarse, oranjegele natriumdamplicht van de straatverlichting. Al liepen er bij het eerste kruispunt toch al wat mensen rond te speuren. Dat lag, enerzijds, aan de donkerte, anderzijds aan de hebbelijkheid die bij deze wandelclub schijnt te overheersen om „rechtdoor“ aan te geven voorbij het kruispunt en niet op voorhand. Iets wat even gewenning vroeg maar dat toch goed bleek te werken. Ik hoorde bij die gelegenheid Duitse zowel als Vlaamse en Franse verwarring. Niet zo erg verwonderlijk want zowel Duitsland als Wallonië zijn hier niet echt veraf. In elk geval dichterbij dan de woonplaats van een wandelaar die ik in een rustpost trof. Die kwam, blijkens zijn outfit, uit Ingelmunster! Helemaal in West-Vlaanderen. De man maakte zich verstaanbaar met gebaren. Waarschijnlijk had hij er weinig vertrouwen in verstaan te worden in deze omgeving indien hij zich van zijn gewone spraak bediende. Ik vraag me af wat zijn motivering is geweest om die wel zeer grote afstand te reizen. Misschien had hij ook een verband gevonden tussen iets uit het historisch verleden van zijn stad en die van de streek hier. Ingelmunster wordt immers ook wel eens de *Brigandsgemeente* genoemd. Daarbij wordt verwezen naar de *Brigandszondag* (28 oktober 1798), toen in Ingelmunster de opstand van de Brigands door de Fransen neergeslagen werd. In mijn zoektocht achteraf naar informatie over de streek waar ik was gaan wandelen, vond ik dat er ook hier slag is geleverd tijdens de Boerenkrijg. De streek is rijk aan holle wegen en één daarvan wordt ter plaatse „De Fransman“ genoemd. Waarschijnlijk doordat daar het lijk van een Sansculotte werd gevonden die sneuvelde in een treffen tussen het ongeregelde boerenlegertje en de Franse troepen.

Zalig om te wonen

Een groot, zeer groot gedeelte van de wandeling ging over gebaande wegen. Daar waar dat niet het geval was weenden de bomen. Al van bij mijn vertrek thuis viel er een druilerig regentje en hing er een nevel die twijfelde of hij niet alsnog mist zou worden. Er wordt ons van allerlei kanten op het hart gedrukt dat bomen levende wezens zijn. Ik wil die bewering allerm minst bestrijden maar toch had ik dat gewas niet in staat geacht de mens voor het lapje te kunnen houden. Ja, je kan eventueel door het bos de bomen niet meer zien, dat wel, maar daarbij zijn de bomen enkel passief betrokken. Wat ik bij dezen bedoel is dat die bomen ijverig de motregen verzamelden om ze, precies op het goede moment, druppelsgevijs te laten vallen. Zodat de passant, nietsvermoedend, opeens een natte, koude druppel tussen hals en kraag gelect krijgt. Wie op dat moment nog niet goed ontwaakt was, werd na die behandeling op slag wakker, alert en scherp. Grappenmakers, die bomen. Het eerste deel van de tocht leidde naar Zelem. Nu had ik gedacht dat die plaatsnaam qua

oorsprong wel iets te maken zou hebben met „ZeLe“. Dat laatste betekende in het verre en grijze verleden „een woning op palen in het moeras“. Maar „ZeLeM“ maakte op heel wat meer aanspraak dan een bescheiden woning op hoge poten te zijn.

Het dorp komt voor het eerst ter sprake in 1114 wanneer het vernoemd wordt in een hand-

De Sint-Lambertuskerk van Zelem

Alweer een goederentrein. Het hield nagenoeg niet op!

schrift als „Salechem“. Etymologen houden ons voor dat dit slaat op „salech“ en „heim“. Schuif die twee tezamen en je krijgt iets als „een zalige plaats waar men woont“. Nu dus Zelem.

Het plaatsje kan echter nog meer en andere adelbrieven voorleggen. De heerlijkheid Zelem maakte deel uit van het graafschap Loon. In 1336 werd dit graafschap bij het Prinsbisdom Luik gevoegd. Het is vrij zeker dat het eigendom was van de heren van Diest. Sinds de 12^e eeuw en dat tot aan 1472 toe. Daarna was het bezit van de grafelijke familie van Nassau. Het was de prins van Oranje-Nassau die Zelem in 1649 schonk aan de Nederlandse dichter Constantijn Huygens die toen zijn secretaris was. Je zou waarschijnlijk al van minder lyrisch worden en aan het dichten slaan. Het bleef in de familie Huygens tot aan de Franse revolutie toen Napoleon hier alles overhoop haalde op bestuurlijk gebied.

Zelem is vrij lang een dorp van landbouwers gebleven. De weilanden waren vruchtbaar omdat ze in valleien van de Demer en de Zwarte Beek lagen. Dat gaf dus de aanzet tot nogal wat melkveeteelt. Niet alleen waren de weiden vruchtbaar door de aanwezigheid van de waterlopen, die overstromden het gebied ook geregeld elke winter. Wat dan weer niet direct een voordeel was. Er blijven in Zelem niet veel landbouwbedrijven meer over. Bewoners zoeken thans hun broodwinning elders en Zelem is tot een soort slaapdorp geworden.

Gedurende een zeer groot deel van de wandeling was de drukke autosnelweg duidelijk en soms storend hoorbaar. Zo niet was het wel de spoorweg waar ontzettend veel goederentreinen over reden. Het dorp heeft al van in 1865 een station dat staat op de spoorlijn van Leuven naar Hasselt. Destijds werd in het dorp ook een vernisfabriek gebouwd. Ik dacht dat die firma, Mathys, al lang ter ziele was

omdat ik hun produkten niet meer aantref in de rekken van de bouwmarkt. Dat blijkt echter allerm minst zo te zijn. Ze zijn nog steeds actief. Vanuit een fabriek met opvallende groene gevels. Er moet in Zelem ook een ijzergieterij zijn. Of althans geweest zijn. Maar daarvan heb ik niets gemerkt.

De verffabriek van Mathys in Zelem

Zelem fuseerde in 1977 met de stad Halen. Uiteraard bestaat het sindsdien niet meer als zelfstandige gemeente. Geografisch hoort Zelem tot de Zuiderkemp en.

Op het grondgebied van Zelem liggen ook nog de zandbanken van Hees. De wandeling passeerde daar en het was maar doordat het op een omgevallen bord stond dat ik het geweten heb. Daar ligt het hoogste punt van het dorp. Op 52 meter boven zeeniveau. De heuvel van Hees. Een bult uit ijzer-zandsteen die de wijkende Noordzee ons destijds heeft nagelaten.

Het water heeft dezelfde kleur als de roestige leuning van de brug op de voorgrond

Natje en droogje

Ze dook hier al even op in het voorgaande: de rivier de Demer. Denk vooral niet dat dit de enige waterloop is die hier te vinden is. Het is zelfs zo dat er hier een verwarrende hoop beken, beekjes, stromen en stroompjes schijnbaar kriskras door elkaar loopt. Dat komt maar van elders en mondt hier of daar ergens in uit... Het is echt niet te overzien. Een groot gedeelte van die hydrologische fauna en flora heb ik ook inderdaad gezien. Echter zonder te weten wie wie was. Om een idee te geven, men vindt hier: de Demer, de Zwarte Beek, het Zwart Water, de Gete, de Velp, de Herk en de Mangelbeek. Zonder de minste twijfel vergeet ik er nog enkele. Die moeten maar een klacht indienen wanneer ze zich tekort gedaan voelen. Naar mijn gevoel was het voorgaande al ingewikkeld genoeg. Te meer omdat ik niet over topografisch of hydrologisch kaartmateriaal beschik dat me enig inzicht in de zaak zou kunnen verschaffen. Wel waren alle waterlopen bijna zonder uitzondering snelstromend en had het water de

En dat is dan weer te wijten aan de ijzerhoudende grondlagen. Hier duidelijk te zien.

kleur van roestig ijzer. Dat laatste is niet zo verwonderlijk indien men weet dat de heuvels die hier gebleven zijn, precies zoals de heuvel van Hees, zogenaamde „getuigenheuvels“ zijn. Dus van hetzelfde soort als die in de Vlaamse Ardennen! De oorsprong ervan is ook gelijk. Aan het einde van de laatste ijstijd kwam de Noordzee veel verder het land in dan dat nu nog het geval is. Aan de rand van het water vormden zich heuvels bestaande uit ijzer-zandsteen. Dat is wat men „diestiaan“ of „diestiaanzanden“ noemt. En kijk nou: we zijn hier inderdaad dichtbij de stad Diest! De samenstelling van de bodem op sommige plaatsen is goed te zien in de holle wegen waarvan de berm duidelijk de roestkleur van de ondergrond tonen. Dus een rivier die met enige snelheid door dergelijke bodemlagen stroomt, moet wel water krijgen waarvan de kleur die van melkchocolade benadert. Goed, nog even de doopceel lichten van de lokale waterhuishouding. Het stukje wat ik te weten kon komen althans.

De Demer is wel de belangrijkste rivier. Die stroom loopt doorheen de Belgische provincies Limburg en Vlaams-Brabant. Hoe ver ze er ook vandaan ligt, toch maakt ze deel uit van het stroomgebied van de Schelde. Een regenrivier, zegt men. Zodat ze een groot debiet kent in periodes van veel neerslag en het tegendeel wanneer het lang droog blijft. Reeds in vroeger tijden had men uiteraard de kleur van het water van deze rivier opgemerkt en daarom zou de naam „Demer“ afkomstig zijn van het Keltische „tam“ (donkerkleurig) plus „ara“ (water). Demer zou dan „donkere rivier betekenen“. Konden die Kelten

Het zou kunnen dat dit de Demer is maar zeker is het niet

eventjes raak typeren zeg!

De Demer ontspringt in Ketsingen in wat Vochtig Haspengouw genoemd wordt. De rivier stroomt aanvankelijk naar het noorden en buigt bij Bilzen af naar het westen. Via Hasselt, Lummen, Diest, Zichem en Aarschot bereikt de rivier bij Werchter de Dijle. Het water van de Demer wordt via de Dijle, de Rupel en de Schelde afgevoerd naar de Noordzee. Vanaf Linkhout stroomt de Demer via talrijke meanders door een brede vallei waar ze water aangeleverd krijgt door de Hulpe, de Motte en de Winge. Zoals elders werden sommige van die meanders afgesloten van de rivier. Iets waarop men gedeeltelijk wil terugkomen.

De Gete stroomt zuid - noord en even boven Halen mondt ze in de Demer uit. Ze wordt gevormd door de samenvloeiing in Budingen van de Kleine Gete en de Grote Gete. In vroeger tijden scheidde de rivier het Prinsbisdom Luik van het hertogdom Brabant. De brug over de Gete in Halen was de inzet bij de Slag der Zilveren Helmen.

Die veldslag werd uitgevochten in Halen bij het begin van de Eerste Wereldoorlog. De Belgische troepen trokken zich toen achter de Gete terug in een poging om de opmars van de Duitsers te stoppen nadat die de Forten rond Luik hadden veroverd. De Gete werd door de Belgische legerleiding gekozen als natuurlijke verdedigingslijn om de opmars van de

Duitsers in noordelijke richting te verhinderen. De Duitse cavalerie, die zeer overtuigd was van de eigen superioriteit, wou graag in de boeken komen door nog eens ouderwets storm te lopen. Ze kozen dus voor een archaïsche cavalerie-aanval in galop en met getrokken sabel. Heel erg martiaal en wat middeleeuws. Het liep echter nogal slecht af want ze werden door de Belgische artillerie onder vuur genomen. Maar een beslissing bracht deze veldslag niet, zoals ondertussen bekend is.

Hoewel de slag eerder beperkt in omvang was, wordt hij door krijgshistorici als belangrijk aangemerkt. Algemeen wordt aangenomen dat het de laatste grote cavaleriecharge met de blanke sabel in West-Europa is geweest.

Tijdens de slag sneuvelden 160 Belgen. De Duitse en Belgische cavalerie verloren meer dan 400 paarden. Er sneuvelden ook 140 Duitsers, 600 raakten gewond en meer dan 200 werden gevangengenomen. De Belgische gesneuvelde soldaten liggen begraven op de Belgische militaire begraafplaats van Halen.

De benaming „Slag der Zilveren Helmen“ heeft dit gevecht ontleend aan het gelijknamige gedicht van August Cuppens. Die was in 1914 pastoor van Loksbergen. De Duitse kurasiers droegen metalen pinhelmen die zilverachtig glansden. Na de slag konden die her en der opgeraapt worden. Verder verwijst die wat gezwollen naam natuurlijk ook naar een vroeger conflict waarbij men zich heroïsch verzette tegen een buitenlandse invaller: de Slag der Gulden Sporen. Dat treffen leidde evenwel tot een overwinning van de Vlamingen op de veile Fransen. Vandaar dat de Vlaams-nationale feestdag op 11 juli wordt gevierd. Dat was de dag dat in 1302 de Fransen dachten, voorzien van gouden sporen met bezempjes, hier even te boel te komen opkuisen. Arrogantie versus boerenslimheid.

De Zwarte Beek is een zijriviertje van de Demer. Het beekdal van de Zwarte Beek wordt gerekend tot één van de meest waardevolle beekvalleien in Vlaanderen. Ja zelfs van heel West-Europa. Het strekt zich uit vanaf de flank van het Kempens Plateau te Hechtel, op de waterscheiding van het Maasbekken, tot in Diest waar de Zwarte Beek samenvloeit met de Demer. Zoals gezegd behoort deze laatste tot het Scheldebekken.

Het is één van de weinige beekvalleien waar in het hele stroomgebied, van bron tot monding, aan natuurbeheer wordt gedaan. Natuurpunt beheert hier ruim 1500 hectare. Al is het ook zo dat de Vlaamse Overheid en de provincie Limburg meewerken.

Zijn grote waarde ontleent dit gebied aan de afwisseling van een aantal zeldzame vegetatietypen en de aanwezigheid van enkele diersoorten die in heel Europa in hun bestaan bedreigd worden. In het stroomgebied van de Zwarte Beek kwam vóór de eeuwwisseling bijvoorbeeld de helft van de Vlaamse broedpopulatie van de watersnip voor.

De Velp of *Velp* is, alweer, een zijrivier van de Demer. De Velp ontstaat in het broek van Opvelp en mondt in Zerk uit in de Demer. Op sommige kaarten wordt de monding van de Velp verkeerd aangegeven. Net voor de monding van de Gete in Halen is er wel een verbinding tussen de Velp en de Gete, de zogenaamde Arm. Maar de Velp zelf maakt hier een grote bocht en komt zo ten noorden van de Zelker Molen (een watermolen) in de Demer terecht..

De etymologie van Velp zou betekenen: vaal, grijsgeel water. Ik kan er me wel wat bij voorstellen.

De Herk is ook al een zijriviertje van de Demer. De Herk stroomt onder Hasselt door en geeft daar de naam aan de dorpskern Sint-Lambrechts-Herk en aan Herk-de-Stad. Op de grens tussen Herk-de-Stad en Halen stroomt de Herk samen met de Gete in de Demer. Dank zij het waterzuiveringsstation in Alken is de waterkwaliteit van het stroompje nu behoorlijk. Dat was vroeger wel anders. Toen gebruikte de brouwerij van Alken het water van de Herk voor koeling en loosde ze schaamteloos afval in het riviertje. Dan noemden die lui hun bier ook nog cynisch „Kristal Alken“.

De Mangelbeek is ongeveer 24 kilometer lang en het is ook al een zijrivier van de Demer. Ze doorkruist het landschap van oost naar west. De Mangelbeek ontspringt op het Kempens plateau in Helchteren. Onderweg krijgt ze water van de Schansbeemdenbeek, de

Laambeek en de Berkenbosbeek. Ten westen van het Albertkanaal loopt de Mangelbeek door Lummen, waar ze zich in de Demer stort.

Niets te schaffen?

Een blik op het grijze briefje dat meteen als roadbook diende, leerde me dat de volgende rust- en controlepost op mij te wachten lag in Schaffen. Maar voordat het zover was passeerde ik nog even over het grondgebied van Meldert.

Meldert is ook al een deelgemeente van Lummen. Het grenst aan Zelem, Deurne, Schaffen, Laren, Lummen en Linkhout.

Over de oorsprong van de naam bestaat wat discussie. Degenen die beschikken over een woordenboek Germaans - Nederlands beweren dat de naam deels stamt uit precies dat Germaans en anderzijds uit het Latijn. Meldert verwijst dan naar het woord „melde“. Hetgeen een antieke soort spinazie moet zijn. Zo zou Meldert dus melde-akker kunnen betekenen. „Malen“ klonk in het oud-Germaans naar het schijnt als „mellen“. „Erd“ of „ert“ betekende dan weer aarde, plaats of veld. Het zou dus ook kunnen zijn dat een maalter of mulder (molenaar) aan de oorsprong van de dorpsnaam ligt. Door vervorming in het dialect zou de naam van dat beroep meer en meer op de huidige naam van het dorp zijn gaan gelijken. Misschien klinkt dat wat vergezocht maar deze uitleg wordt ondersteund door vondsten waar men hier is op gestoten. Zo zijn er fundamenteen gevonden van een zeer oude watermolen op de Zwarte Beek, niet ver van de dorpskom. Uitgaande van die veronderstelling zou de betekenis van Meldert dus zijn: bij de molenaar, of zoals men hem in de gewesttaal noemt, bij den muldert (uitgesproken als „meldert“). Gooi het maar in mijn pet.

Het viel me in de loop van de dag herhaalde malen op dat er wel ongewoon veel helicopters en lichte vliegtuigen te horen en te zien waren hier in de streek. De uitleg van dit verschijnsel ligt in... Schaffen.

Schaffen is een deelgemeente van Diest. Het ligt derhalve net in Vlaams-Brabant en bovendien op de overgang van de Kempen naar het Hageland. Onder dat laatste wordt de landstreek verstaan die in het oosten van Vlaams-Brabant ligt. Ergens onderweg ben ik dus de provinciegrens overgestoken en dat werd me eerst duidelijk toen ik een bord in de

Hier was de controlepost in Schaffen. Met bediening.

gaten kreeg dat verkondigde dat ik net weer het grondgebied van Limburg had betreden. En een ander bord dat me zei: „De Limburgers hebben u welkom“. Let wel: niet de provincie Limburg zoals dat elders het geval is. Nee, de Limburgers zelf. Ze houden hier van een persoonlijke aanpak.

Schaffen is vooral bekend omdat de kazerne en het opleidingscentrum van het Belgisch leger voor parachutisten er gevestigd is. Logischerwijze is er dan ook een militair vliegveld. Dat werd nog aangelegd door het Duitse leger tijdens de Eerste Wereldoorlog. Het zijn niet alleen de militairen die er gebruik van ma-

ken maar ook de Diestse Aero Club (DAC). Die komen daar een eind wegzweven. Enfin: zweefvliegen. Dat is in het groot. In het klein is de Diest Model Club (DMC) voor het vliegen met modelbouw-vliegtuigen daar bezig.

De rust- en controlepost in Schaffen was in de kantine van de voetbalclub S.V. Hezerheide. Alwaar ik door een vriendelijke dame aan tafel bediend werd met hetgeen ik besteld

had. Iets wat ik nog niet heb meegemaakt op een wandeling. Blijkbaar zijn ze niet enkel in Limburg ingesteld op een persoonlijke benadering. Met dank.

Zo lang het traject over het grondgebied van Vlaams-Brabant liep werd ik herhaald geconfronteerd met een waterziek gebied dat Webbekom bleek te heten. Het blijkt bovendien dat met diezelfde naam een gehucht wordt aangeduid. Webbekom is een deelgemeente van Diest. Ik weet niet zeker of het ene volkomen samenvalt met het andere. Het zou best kunnen want reeds vroeg behoorde Webbekom, samen met Zelem, Schaffen, Linkhout, Donk en Halen, toe aan de abdij van Sint-Truiden. De parochie Webbekom ontstond omstreeks 800, en omvatte tevens de „kapellanie“ Assent tot voor het einde van de 18^e eeuw.

Vlakbij de monding van de Velp in de Demer werd een wachtbekken aangelegd dat bijna 80 hectare groot is. Het Webbekomsbroek is een mozaïek van hooilanden, graslanden, houtkanten, poelen en rietkragen. Dat alles staat op een verveende en natte valleibodem. Vroeger werd een gedeelte beplant met populieren terwijl andere delen als weiland in gebruik waren.

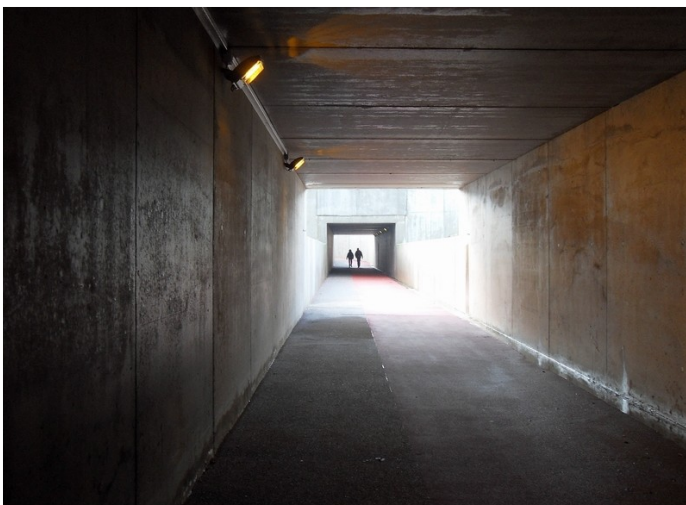
Door de grote diversiteit aan landschappen binnen het gebied komen hier ook allerlei vertegenwoordigers van de avifauna voor. Waaronder eveneens de watersnip.

Klinkt hol

Het volgende oponthoud was in Zelk. Iemand die dat alreeds kende? Ik niet. Ik vermoedde zelfs het bestaan ervan niet. Nu ja, het is ook geen gemeente, nauwelijks een dorp. Eerder een gehucht en een parochie van de stad Halen. Het ligt aan de samenvloeiing van de Velp en de Demer.

Zelk wordt voor het eerst vermeld in 1108 als Seleche. Was Zelem het Keltisch voor „zalige woonst“, Zelk betekent hetzelfde. Het zij dan dat het hier de Germanen geweest zijn die de naam oorspronkelijk hebben bedacht. Eigenlijk is die overeenkomst tussen de beide plaatsnamen niet zo verwonderlijk want Zelem ligt net aan de overkant van de Demer. Het is aannemelijk dat zij in het begin van de 12e eeuw één dorp waren gelegen op beide oevers van de rivier.

Zelk maakte oorspronkelijk deel uit van de heerlijkheid Halen maar het werd op het einde van de 12e eeuw een zelfstandige heerlijkheid die vanaf de 15e eeuw afhing van het kartuizerklooster van Zelem. Zelk had zelfs een schepenbank (rechtbank van schepenen (wethouders), het college van de schepenen) en een eigen zegel. Toen na de Franse Revolutie de gemeenten ingrijpend werden hervormd, verloor Zelk de zelfstandigheid en werd het een deel van Halen.

Dit was weliswaar een hol maar zeker geen holle weg. Wel een tunnel om veilig een drukke baan over te steken. Heu... onder te steken eigenlijk.

De rust- en controlepost hier in Zelk was gevestigd in het Buurthuis. Tevens lokaal van de duivensport. Boven de toog hadden ze daar een leuke collectie „constateurs“ staan. Dat zijn klokken die in staat waren een tijdstip te registreren door in een schijf een gaatje te prikken. Ze werden gebruikt door de duivenliefhebbers die bij aankomst van hun pannenschijters die beestjes een rubber ring afhandig moesten maken. Die ring werd dan in een klein, cilindrisch koker-tje gestopt dat op zijn beurt in de gepaste opening van de constateur moest gestopt worden. Door het overhalen van een hendel werd dan het tijdstip vastgelegd. Later kon men aan de hand van wat er op de rubber ring stond de eigenaar van de duif identificeren. En

bepalen hoe laat de duif in de gretige handen van de duivenboer was beland. Ze hadden daar in het duivenlokaal zelfs een „wall of fame“. Of daar de duiven, dan wel de duivenliefhebbers op figureerden heb ik niet onderzocht. Ik heb namelijk al levenslang een hekel aan dat domme pluimvee. Dat is historisch zo gegroeid.

Wat interessanter was: aan de gevel van het gebouw hing er een bord dat vertelde dat we ons hier in streek van de holle wegen bevonden. Een gegeven dat ik aan de waarheid kon toetsen omdat van hieruit de langste afstand een extra lus werd opgelegd. En laat die nu voor een deel wat te maken hebben met zulke holle wegen. Het was bovendien ook het meest rustige stuk van de wandeling.

Holle wegen ontstonden doordat mens en natuur op een wat merkwaardige manier samenwerkten aan het ontstaan ervan. In de Middeleeuwen, toen de meeste dorpen in de vallei lagen, reden de boeren met paard en kar naar de akkers op de hoger gelegen plateaus. Daarbij namen ze telkens dezelfde weg. Voor toerisme in eigen streek waren ze

Een dikke, oude boom in Zelk. Maar zeker niet de dikste.

niet te vinden. Voor ander toerisme nog minder. Ze hadden ook wel wat anders te doen. Vandaar dat immer gelijke traject. Daardoor echter werd de grond in het spoor van de kar losgewoeld. Bij flinke regenval spoelde de losse aarde van de helling af. Zo werd een steeds diepere sleuf uitgespoeld en kwam de weg steeds lager te liggen ten opzichte van het omliggende land. Tenslotte belandde men op een laag stevige ijzer-zandsteen en stopte dat uitschuren door het stromende water. Er was een holle weg ontstaan met aan weerszijden steile taluds.

Holle wegen zijn zeer interessant in ecologisch opzicht. De taluds raken begroeid en bieden zo voedsel en nestmogelijkheden voor zoogdieren, vogels en insecten. Een holle weg heeft ook zijn eigen microklimaat. Er is ook een geleidelijke overgang van veel naar minder licht, de vochtigheidsgraad verschilt van plaats tot plaats evenals het voedselaanbod. Daardoor kunnen er over een korte afstand verschillende vegetatietypes en diersoorten te vinden zijn.

Voor al Haspengouw is bekend om zijn holle wegen. Nochtans is de diepste niet daar te

vinden maar wel in Loksbergen. Dat is de reeds eerder genoemde Fransman. Daar zijn de wanden niet minder dan 12 meter hoog!

Er moet hier ergens ook een zeer dikke eik te vinden zijn. Ik heb hem niet gezien. Al zal je er niet naast kunnen kijken. De enige dikke en oude boom die ik op het lusje rond Zelk zag, stond op een kruispunt en zag er heel erg knoestig uit. Maar een recordhouder inzake omvang was het toch niet. Al zag het kleine Mariakapelletje dat eraan hing er wel extra klein uit. Er waren hier overigens wel meer bomen die van een kapelletje waren voorzien.

Hoogten en laagten

Op weg naar het eindpunt, dat tevens het beginpunt van de wandeling was, lag het traject zo dat ik door het gebied van de Sint-Jansberg ben gegaan. Die heuvel verheft zich ongeveer 45 meter boven zeeniveau. Het is een deel van de ijzer-zandsteenrug die de Kolenberg-Steenberg wordt genoemd. De heuvel is bebost en het bosdomein moet reeds in 1328 zijn aangelegd toen daar het Kartuizerklooster werd gebouwd. Na de Franse revolu-

In het domein Sint-Jansberg. Het ziet er op de foto niet erg bergachtig uit maar het was wel constant naar omhoog.

tie, niet de beste dagen voor de geestelijken en hun bezittingen, kwamen de gebouwen en gronden in handen van enkele adellijke families. Geleidelijk aan heeft het Vlaamse Gewest het gebied aangekocht. In het bos zijn nog steeds sporen aanwezig die er op duiden dat het ooit als park werd gebruikt. Getuige daarvan is de manier waarop de dreven zijn aangelegd. Bovendien is er ook nog een klein hooiland te vinden met hoogstammige fruitbomen. De beplanting is nog voor een groot gedeelte afkomstig van voor 1900. Het spreekt dus voor zich dat er in dit bos bomen staan die letterlijk eeuwenoud zijn. Dat zijn vooral beu-

ken, linden en kastanjes. In de jaren tachtig van vorige eeuw heeft men ook andere inheemse soorten geïntroduceerd. Exotisch gewas wordt stilaan geruimd en vervangen door soorten die eigen zijn aan de streek. Nu is het domeinbos nog 44 hectare groot maar dat moet wel 80 hectare worden. Het is bijzonder jammer dat de drukke en lawaaierige autosnelweg vlak langs het domein passeert.

Nog meer water

Helemaal naar het einde van de wandeling, toen de kerktoeren van Linkhout alweer bijna in het zicht kwam, ging de wandelweg nog aan een immens grote plas voorbij. Het was het Schulensmeer. Gelegen in de vallei van de Demer op het grondgebied van Schulen, een deelgemeente van Herk-de-Stad, en Linkhout. Het meer is genoemd naar het kerkdorp Schulen dat aan de weg ligt tussen Hasselt en Diest.

De uitgestrekte watervlakte is het resultaat van een zandwinning uit de vroege jaren zeventig van vorige eeuw. Toen was er veel zand nodig voor de aanleg van de autosnelweg E314 tussen Lummen en Aarschot. In het Schulensbroek werd op dat moment ook een wachtbekken gepland dat een betere beheersing van het water van de Demer moest mogelijk maken. Door het zand te winnen op de plaats waar het wachtbekken werd voorzien trof men twee vliegen in één klap. Er diende op die manier ook maar op één plaats landbouwgrond opgeofferd te worden.

Het meer wordt gevoed door water afkomstig van de Demer. Het kwam echter al eerder te pas dat er in het gebied nog wel heel wat meer stromen en stroompjes vloeien, zodat er aan voeding voor het peil van het meer geen gebrek is. De plas heeft een oppervlakte van 90 hectare in droge perioden maar het deint uit tot zelfs 150 hectare bij grote watertoevloed. Het meer is momenteel 2,8 kilometer lang, ongeveer 180 meter breed en 7 tot 8 meter diep. Daarmee is het Schulensmeer het grootste binnenwater van Vlaanderen.

Het schijnt een bijzonder rijk viswater te zijn doordat er heel veel verschillende soorten in voorkomen. Aan de oever, waar ik passeerde, stonden twee kaki koepeltentjes die aan hengelaars toebehoorden. Er was verder geen mens te zien. Wel lagen er verschillende hengels evenwijdig aan elkaar langs de kant en dreven er dobbertjes op het water. Vanuit een bootje bij de oever lagen er zo ook twee. In het bootje zelf stond een flinke auto-accu en was een camera gemonteerd! Dus die hengelaar hield, gezeten of gelegen in zijn tentje, het eventuele optreden van „beet“ in de gaten via een TV-circuit. Het heet sport te zijn... Mag ik even twijfelen?

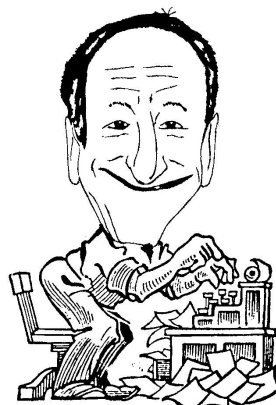
Slotakkoorden

Waar ik ondertussen wel minder aan twijfelde was het sportieve element dat verscholen zit

in het wandelen van vijftig kilometer. Het was bepaald niet doordat men in Limburg doorgaans wat trager spreekt dat ik naar het einde toe ook alsmear langzamer begon te lopen. Dat kwam simpelweg omdat al die kilometers toch wel flink in mijn benen gekropen waren en daar wat ruzie maakten met diverse spieren. Het gaat nu eenmaal de ene keer al wat gemakkelijker dan de volgende. Om de kwelling nog wat te rekken vond ik ook nog eens niet direct het autootje terug. Het kostte me nogal wat heen en weer voordat ik het rode vehikeltje kon lokaliseren. Het is hoe dan ook moeilijk zich te oriënteren op een plaats die volkomen vreemd is en bijna volkomen donker bij aankomst. Maar het is allemaal goed gekomen. Onderweg was er nog eens een half uur oponthoud door „werken“ in Zandhoven. Hoewel ik van dat werken niets anders gemerkt heb dan een wegversmalling. Bij mijn thuiskomst stond er een regenboog. Hetgeen ik als welkom ietsje overdreven achtte. Maar niettemin vond ik het toch een aardig gebaar van de degene die over de regenbogen gaat.

De track van deze tocht.

©2011 Michel Christiaens